

تحلیل گفتمان انتقادی بحران یمن در مطبوعات ایران و پاکستان بر مبنای انگاره کنش‌های اجتماعی: روزنامه همشهری و جنگ

زهرا جهانبانی^۱، فریده حقی‌بین^{۲*}

۱. کارشناسی ارشد زبان‌شناسی، دانشگاه الزهرا

۲. دانشیار زبان‌شناسی، دانشگاه الزهرا

پذیرش: ۱۳۹۸/۰۱/۱۹

دریافت: ۱۳۹۷/۰۵/۲۰

Critical Discourse Analysis of Yemeni Crisis in the Iranian and Pakistani Press on the Basis of a Model of Social Actors: *Hamshahri* and *Jang* Newspapers in Focus

Zahra Jahanbani¹, Farideh Haghbin^{*2}

1. MA. Student of Linguistics, Alzahra University

2. Associate Professor of Linguistics, Alzahra University

Received: 2018/08/11

Accepted: 2019/04/08

Abstract

The present study aimed at critically analyzing two newspapers published in Iran and Pakistan and unraveling the views of the editorial boards of a Persian language newspaper and an Urdu language newspaper as a representative of two opposing political views in Saudi Arabia's stance toward Yemen. For this purpose, 88 news articles in each corpus reporting the Yemeni crisis were randomly selected and analyzed based on Van Leeuwen's (2008) model of social actors. The results showed that Hamshahri represents Saudi Arabia more with activation, negative appraisal and spatialization features to represent Saudi Arabia as an aggressive and criminal who plays an active role in making war and murder. On the other hand, Yemen is more represented with subjection, aggregation and association features to emphasize its unity and alliance between Yemen government and the Yemeni people. Also, it represents a unity between Shiite government and Yemen people as passive actors who are oppressed and attacked with many deaths and injuries. Jhang represents both Saudi Arabia and Yemen more with activation, spatialization and aggregation features, and the Houthis with the negative appraisal as rebels and warmongers. Also, Jhang represents Saudi Arabia repeatedly with instrumentalization and spatialization features in order to support Saudi Arabia by reducing its role and its responsibilities in the crisis.

Keywords: Representation of social actors, Discursive features, Saudi Arabia, Yemen, *Hamshahri*, *Jhang*.

چکیده

جستار حاضر با هدف بررسی انتقادی دو روزنامه از ایران و پاکستان (روزنامه فارسی‌زبان همشهری و اردوزبان جنگ) و آشکارساختن مواضع هیأت تحریریه و ناشران این دو روزنامه به‌عنوان نمایندگان دو دیدگاه سیاسی متضاد نسبت به بحران یمن، نگاشته شده است. بدین‌منظور، ۸۸ خبر از روزنامه ایرانی همشهری و ۸۸ خبر از روزنامه پاکستانی جنگ بصورت تصادفی انتخاب و با استفاده از مدل کنشگران اجتماعی ون‌لیوون (۲۰۰۸) بررسی شده است. نتایج نشان می‌دهد که همشهری، عربستان را بیشتر با مؤلفه‌های فعال‌سازی، ارزش‌دهی منفی و مکان‌مداری بازنمایی می‌کند تا با متجاوز و جنایتکار قلمداد کردن عربستان، آن را کنشگر فعالی که عامل جنگ و خونریزی است، نشان دهد. از سوی دیگر، یمن را بیشتر با مؤلفه‌های منفعل‌سازی، مجموعه‌ارجاعی و پیوندزدن بازنمایی می‌کند تا اتحاد و پیوند بین دولت و مردم یمن را نشان دهد؛ همچنین، اتحاد بین حکومت شیعی و مردم یمن را به‌صورت کنشگران منفعلی که مظلوم و مورد حمله هستند و کشته‌ها و زخمی‌های زیادی داده‌اند بازنمایی می‌کند. روزنامه جنگ هر دو کنشگر عربستان و یمن (دولت مورد حمایت عربستان) را بیشتر با مؤلفه‌های فعال‌سازی، مکان‌مداری و مجموعه‌ارجاعی و حوثی‌ها (شیعیان) را بیشتر با مؤلفه ارزش‌دهی منفی تحت عنوان شورش و پیکار بازنمایی می‌کند. همچنین، به‌منظور پنهان‌سازی جانبداری آشکار از اقدامات عربستان، آن را مکرراً با مؤلفه ابزارمداری و مکان‌مداری بازنمایی می‌کند تا بدین‌وسیله از آن سلب مسئولیت شود.

کلیدواژه‌ها: نام بازنمایی کنشگران اجتماعی، مؤلفه‌های گفتمان‌مدار، عربستان، یمن، همشهری، جنگ.

مقدمه

تحلیل گفتمان انتقادی^۱ رویکردی است که به بررسی رابطه میان زبان و اندیشه می‌پردازد و روابط قدرت^۲ و ایدئولوژی^۳ پنهان در پس متون را کشف می‌کند. ضرورت تحلیل گفتمان انتقادی زمانی مشخص می‌شود که بدانیم نهادهای سیاسی، اجتماعی و فرهنگی که گفتمان‌ها را شکل می‌دهند، گفتمان‌ها را با جهان‌بینی و تفکر خاص خود در هم می‌آمیزند و چنان طبیعی جلوه می‌دهند که مردم آن گفتمان و پذیرش جهان‌بینی و تفکر پنهان در آن را امری طبیعی و منطقی تلقی کنند و تصور کنند آزادانه و با انتخاب خود اندیشیده‌اند، قضاوت کرده‌اند و تصمیم گرفته‌اند (آقاگل‌زاده، ۱۳۸۵: ۹).

در این نگرش، زبان و گفتمان دارای دو سطح زیرین و زبرین است. در سطح زیرین، ایدئولوژی و روابط قدرت و سلطه و در سطح زبرین، ساختارها و مؤلفه‌های گفتمان‌مدار^۴ وجود دارد. رابطه ساختارها و مؤلفه‌های گفتمان‌مدار با ایدئولوژی پنهان در سطح زیرین، مستقیم است (یارمحمدی، ۱۳۸۳: ۱۶۶). یکی از متونی که به‌طور قطع بار ایدئولوژیکی دارد و به‌طور نامحسوس بر مخاطبان خود تأثیر می‌گذارد، متون مطبوعاتی است. مطبوعات اصلی‌ترین عامل شکل‌گیری افکار عمومی محسوب می‌شوند. روزنامه که یکی از اصلی‌ترین و اصیل‌ترین اشکال رسانه است، مانند سایر انواع رسانه، رویدادها را به‌گونه‌ای بازگو می‌کند که در عین طبیعی جلوه‌دادن آنها، جهان‌بینی صاحبان خود را به‌طور نامحسوس به مخاطب القا می‌کند. در این پژوهش نیز سعی بر آن است تا با تحلیل اخباری از یک روزنامه ایرانی و یک روزنامه پاکستانی، با استفاده از الگوی کاملاً زبانی، به بررسی یکی از مسائل مهم روز در سطح خاورمیانه و حتی در سطح جهانی و در نتیجه آشکار ساختن ایدئولوژی صاحبان این دو روزنامه پرداخته شود. این مسئله مهم، بحران یمن و ابزار مورد استفاده برای بررسی، الگوی کنشگران اجتماعی^۵ و لیوون^۶ (۲۰۰۸) است. بحران یمن بخشی از اخبار رسانه‌های ایران و کشورهای مجاور را تشکیل می‌دهد که پاکستان یکی از این کشورهاست. درخصوص بحران یمن، تحقیقات سیاسی، اجتماعی، اقتصادی و غیره انجام شده است، اما تحقیقی که این رویداد را با رویکردی صرفاً زبانی مورد

بررسی قرار دهد، مشاهده نشده و جای خالی چنین پژوهشی محسوس است.

پژوهش حاضر به پرسش‌های زیر پاسخ می‌دهد:
 ۱. کدام‌یک از مؤلفه‌های گفتمان‌مدار جامعه‌شناختی - معنایی انگاره ون لیوون بیشترین کاربرد را در روزنامه همشهری و روزنامه جنگ دارند؟
 ۲. روزنامه همشهری و جنگ، کشورهای یمن و عربستان را بیشتر با چه مؤلفه‌هایی بازنمایی کرده‌اند؟
 ۳. نگرش کلی دو روزنامه همشهری و جنگ نسبت به بحران یمن چگونه است؟
 از آنجاکه در این دو نشریه اشاره‌هایی به دولت و مردم یمن می‌شود که گاهی مرجع واحد ندارند، شرح مختصری از وقایع هشت سال اخیر که منجر به شکل‌گیری بحران مورد نظر شده، ارائه می‌گردد.

حدود ۷ سال از آغاز و تشدید بحران یمن می‌گذرد. یمن کشوری است که علی عبدالله صالح، رئیس‌جمهور سابق، با تکیه بر موازنه قبیله‌ای و کمک ارتش و نیروهای امنیتی، قدرت را بیش از سه دهه در دست گرفته بود. تا اینکه در فوریه ۲۰۱۱ مردم یمن، برای پایان دادن به حاکمیت غیرمردمی صالح به میدان آمدند و مبارزه اجتماعی با صالح را آغاز کردند. در مقابل، عبدالله صالح نیز با توسل به ابتکارهای متعدد، تلاش کرد به‌هر نحوی قدرت را حفظ کند. با اوج گرفتن تظاهرات مردمی، عبدالله صالح با برنامه‌ریزی و هماهنگی شورای همکاری خلیج فارس، به شرط مصونیت از قدرت کناره‌گیری کرد و قدرت را به معاون خود، عبدربه منصور هادی، واگذار کرد و خود راهی آمریکا شد. یک سال بعد، انتخابات ریاست‌جمهوری توافقی در شرایطی برگزار شد که تنها یک نفر نامزد این پست بود و آن کسی نبود جز منصور هادی. براساس مقررات انتخاباتی، هیچ حداقلی از مشارکت برای معتبر شدن انتخابات لازم نبود. ستاد انتخابات ریاست‌جمهوری یمن اعلام کرد که عبدربه منصور هادی در انتخابات ریاست‌جمهوری با کسب شش میلیون رأی به پیروزی رسید (مرکز بین‌المللی مطالعات صلح).

از طرفی دیگر، حوثی‌ها که از سال ۲۰۰۴ به‌این‌سو به‌دفعات با رهبران صنعا وارد جنگ داخلی شده بودند، به نظر نمی‌رسید که بتوانند با نظام فعلی به سازش برسند. حرکت اعتراض‌آمیز آنها دارای ابعاد پیچیده‌ای است. آنان نگران بودند که مذهب‌شان (شیعه زیدی) مورد تهدید و نفوذ وهابی‌ها قرار گیرد. همچنین از تبعیض و تفاوت اقتصادی آزاده‌خاطر و

1. Critical discourse analysis
2. Power relations
3. Ideology
4. Discursive features
5. Social actors
6. Theo van Leeuwen

صحراگرد و شیروانی (۱۳۹۱) بازنمایی هویت شهروندان ایرانی مهاجر در متون مطبوعاتی داخل و خارج از کشور را بر اساس مؤلفه‌های گفتمان‌مدار جامعه‌شناختی - معنایی ون لیوون بررسی کردند. پس از تحلیل داده‌ها و تعیین میزان معناداری هر روزنامه با روش‌های آماری، معلوم شد که میزان رازگونگی روزنامه‌های داخلی بیشتر از روزنامه‌های خارج از کشور بوده است.

کبگانی (۲۰۱۲) بازنمایی زنان مسلمان را در یک روزنامه غیراسلامی با استفاده از مؤلفه‌های جامعه‌شناختی - معنایی الگوی ون لیوون بررسی کرد. در پژوهش فرض بر این بود که رسانه‌های غیراسلامی، زنان مسلمان را به‌طور منفی بازنمایی و چهره‌ای منفی از آنها ترسیم می‌کنند، اما نتایج این‌گونه نبود و این فرضیه به‌طور کامل تأیید نشد. البته در این روزنامه گرچه چهره‌ای مثبت از زنان مسلمان بازنمایی شده بود، اما این بازنمایی کاملاً خنثی نبود؛ به‌ویژه در مورد هویت مستقل زنان مسلمان. بنابراین نمی‌توان نتیجه گرفت که رویکرد همه رسانه‌های غربی و غیرمسلمان در مورد بازنمایی زنان مسلمان یکسان است.

آقاگل‌زاده، خیرآبادی و گلفام (۱۳۹۲) بر آن بودند تا میزان بی‌طرفی رسانه‌های مهم بین‌المللی در اخبار پرونده اتمی ایران به‌ویژه در بازنمایی کنشگران اصلی آن را آشکار سازند. بررسی داده‌ها نشان داد که رسانه‌های مهم بین‌المللی گرچه ادعای بی‌طرفی در اخبار می‌کنند، اما رویکرد آنها هدفمند و جانبدارانه بوده و علاوه بر اینکه کنشگران ایرانی را از رویدادهای مثبت حذف می‌کنند، با استفاده از راهبردهای نام‌دهی^۶ و هویت‌بخشی^۷ می‌کوشند تصویری منفی، بی‌منطق و افراطی از کنشگران ایرانی نشان دهند. درحالی که برعکس، کنشگران غربی را افرادی متعادل، منطقی و صلح‌طلب نشان می‌دهند. آشکار است که این سیاست‌ها کاملاً مغرضانه و هدفمند صورت می‌گیرد.

اسدی و ساسانی (۱۳۹۲) شیوه بازنمایی کنشگران اجتماعی در گفتمان سیاست خارجی محمدرضا پهلوی و نیز چگونگی اعمال این بازنمایی‌ها در راستای برجسته‌سازی و حاشیه‌رانی مفاهیم دلخواه و غیردلخواه را در چارچوب انگاره معنایی - اجتماعی ون لیوون بررسی کردند. نتایج نشان داد که در متن‌های سیاست خارجی شاه، بازنمایی کنشگران اجتماعی همسو با هدف و قصد شاه بوده است. هویت‌های خودی

سرخورده‌اند. موضع مشخص این گروه تحریم انتخابات بود. آنها با انتشار بیانیه‌ای، تأکید کردند که غیررقابتی بودن انتخابات و مشخص بودن تکلیف آن و نیز دخالت طرف‌های خارجی در این انتخابات، علت تحریم آن است (همان). حوثی‌ها که معتقدند در انتخابات تقلب شده است، با انقلاب روی کار آمده‌اند و خود را دولت قانونی و نماینده اکثریت می‌دانند.

پژوهش‌های رسانه‌ای و انگاره کنشگران اجتماعی (الگوی ون لیوون، ۲۰۰۸)

طی سال‌های اخیر مطالعات زیادی روی موضوعات سیاسی و اجتماعی بر مبنای الگوی یادشده صورت گرفته و مقالات متعددی منتشر شده است که در اینجا به برخی از آنها اشاره می‌گردد.

یارمحمدی و سیف (۱۳۸۳) با استفاده از الگوی ون لیوون، گزیده‌هایی از روزنامه‌های فارسی و انگلیسی در مورد منازعات اسرائیل و فلسطین را بررسی کردند و نشان دادند که بین ساختارهای گفتمان‌مدار و ساخت ایدئولوژیک ارتباط دوطرفه وجود دارد. همچنین، در همه فرهنگ‌ها از مؤلفه‌های گفتمان‌مدار یکسانی استفاده می‌شود، هرچند بسته به دیدگاه تولیدکننده متن، میزان بهره‌گیری از این مؤلفه‌ها و نوع آن متفاوت است.

پهلوان‌نژاد، صحراگرد و فلاحی (۱۳۸۸) بازنمایی کارگزاران اجتماعی در نشریات دوره مشروطه را با استفاده از مؤلفه‌های گفتمان‌مدار جامعه‌شناختی - معنایی ون لیوون بررسی کردند. واکاوی داده‌ها نشان داد که همه نشریات موردبررسی از مؤلفه‌های گفتمان‌مدار جامعه‌شناختی - معنایی استفاده کرده‌اند، اما میزان استفاده آنها از مؤلفه‌ها یکسان نیست. هرچند این تفاوت به‌قدری نیست که ایدئولوژی متفاوتی را نشان دهد؛ بلکه به‌عکس، ایدئولوژی پنهان در لایه‌های زیرین این متون تقریباً یکسان است. ترتیب استفاده از مؤلفه‌ها بدین قرار است: تشخیص‌بخشی^۱، فعال‌سازی^۲، تشخیص‌زدایی^۳، حذف^۴ و منفعل‌سازی^۵. این شیوه غالب بازنمایی نشان داد که این متون، کارگزاران را به‌صورت انسان‌هایی فعال، پویا و تأثیرگذار بازنمایی می‌کنند؛ که این به‌نوبه خود روح انقلابی مردم و پویندگی جامعه آن روز را نشان می‌دهد.

1. Personalization
2. Activation
3. Impersonalization
4. Exclusion
5. Passivation

6. Nomination
7. Identification

ارائه می‌دهد که برخی از آنها در این پژوهش کاربردی ندارند، از این رو از توصیف آنها به دلیل محدودیت‌های مقاله خودداری شده و فقط به ذکر نام آنها اکتفا می‌شود.

مؤلفه‌های گفتمان مدار جامعه‌شناختی - معنایی

ون لیوون (۲۰۰۸: ۲۳)، به‌جای مقوله‌های زبانی و یا فرآیندهای اسم‌سازی و حذف عامل در مجهول، به شاخص‌های اجتماعی - معنایی توجه می‌کند. این شاخص‌ها مجموعه‌ای از تعدادی مؤلفه گفتمان مدار جامعه‌شناختی - معنایی است. منظور از کنشگران اجتماعی، مجموعه افرادی است که در یک رویداد، کنش اجتماعی یا گفتمان حضور و مشارکت دارند.

حذف و اظهار

بر اساس انگاره کنشگران اجتماعی ون لیوون (۲۰۰۸: ۲۸) در بازنمایی‌ها، بسته به دلایل و انگیزه‌های مختلف و اهداف و منافع تولیدکنندگان متون و گفتمان، کنشگران اجتماعی حذف^۵ یا اظهار می‌شوند. حذف به دو روش پنهان‌سازی^۶ و کم‌رنگ‌سازی^۸ صورت می‌گیرد. در پنهان‌سازی، حذف به گونه‌ای است که هیچ ردپایی از کنشگران اجتماعی و فعالیت‌های آنها دیده نمی‌شود. به عبارت دیگر، بازیابی یا بازسازی کنشگر توسط خواننده (گاهی حتی توسط خود نویسنده) هرگز ممکن نیست. در کم‌رنگ‌سازی، گرچه کنشگر حذف شده است، اما ردپایی از آن در نقطه دیگری از متن باقی مانده و امکان بازیابی آن وجود دارد. مثال‌هایی از پنهان‌سازی و کم‌رنگ‌سازی عبارتند از:

۱. ژنرال احمد العسیری گفت: نظامی‌های ایران و حزب‌الله در یمن کشته شده‌اند. (جنگ)

در مثال (۱) که با نمود زبانی مجهول‌سازی بیان شده، از مؤلفه پنهان‌سازی استفاده شده است، زیرا کنشگر فعال در ارتباط با کشتن نظامی‌های ایران و حزب‌الله در هیچ‌جای متن قابل بازیابی نیست.

۲. یک فرمانده ارشد مزدوران سعودی در یمن کشته شد. (همشهری)

در مثال (۲) کنشگر فعال در ارتباط با کشتن فرمانده ارشد حذف شده، اما عنوان خبر می‌تواند نشان دهد که کنشگر فعال، نیروهای یمنی بوده‌اند؛ گرچه قطعیت آن صددرصد نیست.

به‌صورت فعال و مثبت و غالباً از طریق مؤلفه‌های پیونددهی^۱ و هویت‌دهی رابطه‌ای^۲، و هویت‌های دیگری به‌صورت منفی و از طریق مؤلفه ارزش‌گذاری^۳ بازنمایی شده‌اند.

عبدی و بصراتی (۲۰۱۶) بازنمایی بحران یمن در عناوین برخی از روزنامه‌های ایرانی، عربی و غربی را بررسی کردند. نتایج نشان داد که رسانه‌ها بر جنبه منفی اقدامات دیگری و جنبه مثبت اقدامات خودی تمرکز دارند. در این پژوهش، روزنامه‌های ایرانی، عملیات نظامی عرب‌ها و غربی‌ها در یمن را اقدامات نفوذی، و درعین حال ایران را مسئول مذاکرات صلح آمیز می‌دانند که به دنبال راه‌حل سیاسی برای حل بحران یمن است و اقدامات نظامی اتخاذ نمی‌کند. روزنامه‌های ایرانی این تفکر را القا می‌کنند که عرب و غرب جنگ علیه یمن را آغاز کرده‌اند. درمقایسه، روزنامه‌های عربی و غربی رویکرد مشابهی دارند و در توجیه حضور نظامی خود، حوثی‌ها را شورشی و تروریست و مسئول تروریسم در یمن می‌دانند و عربستان سعودی در برابر این شورشی‌ها نقش حفاظتی دارد. در نتیجه، هر روزنامه سعی دارد ویژگی‌های مثبت خود و ویژگی‌های منفی دیگری را برجسته کند و به‌طور پنهان، ایدئولوژی و تفکر خود را به مخاطبان القا کند و ذهن آنها را به سمت اهداف خویش براند.

انگاره کنشگران اجتماعی

برخلاف اکثر الگوهای رایج در تحلیل گفتمان انتقادی که ابزارهای زبانی از قبیل اسم‌سازی و حذف فاعل در ساخت مجهول را مبنای تحلیل قرار می‌دهند، ون لیوون (۲۰۰۸) مؤلفه‌های جامعه‌شناختی - معنایی را ملاک تحلیل قرار می‌دهد؛ زیرا اولاً معتقد است که بین شاخص‌های زبان‌شناختی و نقش آنها رابطه صددرصد مستقیم وجود ندارد. ثانیاً، معنا و منظور، از فرهنگ‌گوشوران نشأت می‌گیرد نه از زبان. گرچه ون لیوون در این نظریه اولویت را به مؤلفه‌های جامعه‌شناختی - معنایی می‌دهد، اما نظریه وی همچنان مبتنی بر تحلیل‌های زبانی است؛ زیرا شیوه‌های بازنمایی کنشگران اجتماعی با تظاهرات زبان‌شناختی و تحقق کلامی آنها به هم گره خورده است. ون لیوون (۱۹۹۶) در مقاله «بازنمایی کنشگران اجتماعی»^۴، فهرستی از مؤلفه‌های گفتمان مدار جامعه‌شناختی - معنایی را

5. Exclusion
6. Inclusion
7. Suppression
8. Backgrounding

1. Association
2. Relational identification
3. Appraisalment
4. The representation of social actors

تعیین نقش

بر اساس انگاره ون لیوون (۲۰۰۸: ۳۲)، بقیه مؤلفه‌های گفتمان مدار از نوع اظهار هستند. در بازنمایی‌ها به کنشگران اجتماعی نقش‌هایی داده می‌شود که لزوماً با نقش‌های دستوری و زبان‌شناختی یکی نیست و به همین دلیل می‌توانیم روابط بین کنشگران در متن را از نو تعیین کنیم. یکی از حالات گفتمان مدار، تعیین نقش^۱ (تعیین عامل یا پذیرنده عمل) است. تعیین نقش به دو صورت فعال‌سازی^۲ و منفعل‌سازی^۳ صورت می‌گیرد. فعال‌سازی زمانی است که کنشگر اجتماعی به عنوان نیرویی فعال، پویا و اثرگذار بازنمایی شود. در منفعل‌سازی، کنشگر به صورت عامل تأثیرپذیر بازنمایی می‌شود؛ به گونه‌ای که گویی به عمل تن می‌دهد یا آن را می‌پذیرد. منفعل‌سازی به دو گونه تأثیرپذیری مستقیم و تأثیرپذیری غیرمستقیم تقسیم می‌شود. (۳) پارلمان اروپا خواستار تحقیق درباره جنایت جنگی عربستان در یمن شد (همشهری)

(۴) ده‌ها نظامی عربستان در حمله نیروهای یمنی کشته و زخمی شدند (همشهری)

(۵) ۱۰۷ کشته در حمله سعودی‌ها به یمن (همشهری)
در مثال (۳) پارلمان اروپا نقش فعال‌سازی دارد و در مثال‌های (۴) و (۵) ده‌ها نظامی عربستان و ۱۰۷ کشته به ترتیب نقش منفعل‌سازی از نوع تأثیرپذیری مستقیم و منفعل‌سازی از نوع تأثیرپذیری غیرمستقیم را ایفا می‌کنند.

تعیین نوع اشاره^۴

بر مبنای انگاره ون لیوون (۲۰۰۸: ۴۶) می‌توان به کنشگرهای اجتماعی، مشخصه انسانی یا غیرانسانی داد. اگر کنشگر به صورت انسان بازنمایی شود در مقوله تشخیص‌بخشی^۵ قرار می‌گیرد؛ و چنانچه به صورت غیرانسان بازنمایی شود، در مقوله تشخیص‌زدایی^۶ قرار می‌گیرد. تشخیص‌بخشی به دو روش مشخص‌سازی^۷ و نامشخص‌سازی^۸ صورت می‌گیرد. مشخص‌سازی زمانی رخ می‌دهد که هویت کنشگران اجتماعی به نحوی مشخص، روشن و شناخته‌شده باشد. درحالی‌که در نامشخص‌سازی، کنشگران به صورت افراد یا گروه‌های نامعلوم و نامشخص بازنمایی می‌شوند. مشخص‌سازی شیوه‌هایی دارد

که به قرار زیر است:

الف) پیوندزدن^۹ و پیوندزدایی^{۱۰}

در پیوندزدن (همان: ۳۸) کنشگران اجتماعی در قالب گروه‌هایی بازنمایی می‌شوند که در مورد فعالیت یا دیدگاه خاصی، نظر واحدی دارند. این گروه‌ها که هرگز در متن برجسب‌گذاری نشده‌اند، گروه‌های نهادینه‌شده‌ای نیستند و ممکن است در مورد مسئله دیگری، اتفاق نظر نداشته باشند.

(۶) ارتش و نیروهای مردمی یمن مواضع نیروهای عربستان را هدف قرار دادند. (همشهری)

در مثال (۶) بین ارتش یمن و نیروهای مردمی یمن پیوند برقرار شده است.

ب) تفکیک‌کردن^{۱۱} و تفکیک‌نکردن^{۱۲}

مؤلفه تفکیک‌کردن (همان: ۳۹) یک فرد یا گروه اجتماعی از کنشگران را آشکارا از دیگر گروه‌های مشابه تفکیک می‌کند و از این طریق، بین گروه «خودی» و «غیرخودی»، یا بین «ما» و «آنها» تفاوت ایجاد می‌کند. در شیوه تفکیک‌نکردن، چنین تمایزی به وجود نمی‌آید.

(۷) در پی طرح ایده ایجاد مناطق امن در یمن از سوی رئیس‌جمهور جدید آمریکا در گفت‌وگویش با پادشاه عربستان، انصارالله یمن مخالفت خود را ... اعلام کرد (جنگ)

در مثال (۷) رئیس‌جمهور آمریکا و پادشاه عربستان در یک سمت و انصارالله یمن در سمت دیگر قرار دارند و بین آنها تفکیک ایجاد شده است.

ج) نام‌دهی و طبقه‌بندی‌کردن

وقتی کنشگران اجتماعی باتوجه به هویت منحصر به فرد خود بازنمایی می‌شوند، از مؤلفه نام‌دهی^{۱۳} و وقتی باتوجه به هویت‌ها و نقش‌های مشترکی که با دیگران دارند بازنمایی شوند، از مؤلفه طبقه‌بندی‌کردن^{۱۴} استفاده شده است (همان: ۴۰). در نام‌دهی غالباً از اسامی خاص استفاده می‌شود که می‌تواند رسمی^{۱۵}، نیمه‌رسمی^{۱۶} یا غیررسمی^{۱۷} باشد. در نام‌دهی می‌توان از عنوان‌دهی^{۱۸} هم استفاده کرد. عنوان‌دهی دو جنبه دارد: مقام‌دهی^{۱۹} و نسبت‌دهی^{۲۰}. ممکن است

9. Association
10. Dissociation
11. Differentiation
12. Indifferentiation
13. Nomination
14. Categorization
15. Formalization
16. Semi-formalization
17. Informalization
18. Tutiulation
19. Honorification
20. Affiliation

1. Role allocation
2. Activation
3. Passivation
4. Reference allocation
5. Personalization
6. Impersonalization
7. Determination
8. Indetermination

۸) عربستان غیرنظامیان یمن را بمباران می‌کند. (همشهری)
 ب) /بازمرداری^{۱۵}: در ابزارمداری (همان: ۴۶) ابزار مورد استفاده
 عامل به جای خود عامل بازنمایی می‌شود. برجستگی کنشگر
 گرفته می‌شود و عامل به حاشیه می‌رود. کاربرد جنگنده و
 بمب/فکن در مثال (۹) نمونه‌هایی از ابزارمداری هستند.

۹) این سومین بار است که جنگنده و بمب/فکن‌های
 عربستان این منطقه را بمباران می‌کند. (جنگ)

ج) گفته‌مداری^{۱۶}: در گفته‌مداری (همان: ۴۶) کنشگران
 اجتماعی به وسیله گفته‌ها و نوشته‌های خود بازنمایی
 می‌شوند. گفته‌مداری نوعی قدرت و اختیار غیرشخصی به
 گفته‌ها می‌دهد و در نتیجه در گفته‌های سخنگویان رسمی
 کاربرد زیادی دارد. در مثال (۱۰) به گزارش خبرگزاری
 صداوسیما و به نقل از تلویزیون المنار هر دو گفته‌مداری
 محسوب می‌شوند.

۱۰) به گزارش خبرگزاری صداوسیما، به نقل از تلویزیون
 المنار، پارلمان اروپا پیشنهاد کرد که ... (همشهری)

د) اندام‌مداری^{۱۷}: در این حالت، کنشگران اجتماعی به وسیله
 بخشی از بدن خود بازنمایی می‌شوند (همان: ۴۷)؛ مانند
 دست عربستان در مثال (۱۱).

۱۱) با توجه به خالی بودن دست عربستان بعید به نظر می‌رسد
 این جنگ به زودی متوقف شود. (همشهری)

تعیین ماهیت

تعیین ماهیت^{۱۸} کنشگران اجتماعی هم مانند تعیین نقش و
 نوع اشاره آن، در چگونگی بازنمایی آنها اهمیت زیادی دارد.
 می‌توان کنشگران را به صورت جنس‌ارجاعی یا نوع‌ارجاعی
 بازنمایی کرد (همان: ۳۵). در جنس‌ارجاعی، کنشگران
 به صورت طبقات و افراد عام بازنمایی می‌شوند؛ اما در
 نوع‌ارجاعی، کنشگران اجتماعی به صورت مشخص و قابل
 شناسایی بازنمایی می‌شوند و کنشگران، افرادی خاص هستند
 نه عام. نوع‌ارجاعی دو زیرمقوله فردنمایی^{۱۹} و گروه‌نمایی^{۲۰}
 دارد. وقتی کنشگر به صورت فرد بازنمایی شود، از مؤلفه
 فردنمایی استفاده شده است. وقتی کنشگر به صورت گروه
 بازنمایی می‌شود، مؤلفه گروه‌نمایی به کار رفته است.
 گروه‌نمایی از دو زیرمقوله جمع‌نمایی^{۲۱} و مجموعه‌ارجاعی

کنشگران باتوجه به نقشی که به آنها داده می‌شود یا کاری که
 انجام می‌دهند، طبقه‌بندی شوند، مانند رئیس‌جمهور، سخنگو.
 در این صورت از مؤلفه نقش‌دهی^۱ استفاده شده است. گاهی
 ممکن است براساس ارزش فرهنگی یا اجتماعی که به
 شخص یا گروه داده شده است طبقه‌بندی شوند؛ که
 در این صورت از مؤلفه ارزش‌دهی^۲ استفاده شده است.
 ارزش‌دهی به دو شیوه مثبت و منفی صورت می‌گیرد.
 به عنوان مثال، حوثی‌ها در روزنامه ایرانی تحت عنوان نیروهای
 مقاومت به صورت مثبت ارزش‌دهی شده‌اند، اما در روزنامه
 پاکستانی به صورت منفی تحت عنوان شورشیان. گاهی نیز
 ممکن است کنشگران براساس ویژگی‌های ذاتی و دائمی
 خود طبقه‌بندی شوند و به آنها هویت خاصی داده شود. این
 مؤلفه که هویت‌بخشی^۳ نام دارد، به سه شکل می‌تواند ظاهر
 شود: هویت‌بخشی مقوله‌ای^۴، هویت‌بخشی نسبتی^۵ و
 هویت‌بخشی ظاهری^۶.

د) مشخص‌سازی تک‌موردی و چندموردی

مشخص‌سازی تک‌موردی^۷ زمانی است که کنشگر اجتماعی
 در آن واحد در یک عمل و یا نقش اجتماعی خاص شرکت
 دارد. اما در مشخص‌سازی چندموردی^۸، کنشگر در آن واحد
 به عنوان کنشگر بیش از یک عمل بازنمایی می‌شود.
 مشخص‌سازی چندموردی شامل وارونگی^۹، نمادینه‌شدگی^{۱۰}،
 دلالت‌ضمنی کردن^{۱۱} و فشرده‌گی^{۱۲} است (همان: ۴۷).

در تشخیص‌زدایی به کنشگرهای اجتماعی مشخصه
 غیرانسانی داده می‌شود. تشخیص‌زدایی به دو گونه تقسیم
 می‌شود: انتزاعی کردن^{۱۳} و عینی کردن^{۱۴}. انواع مؤلفه‌های
 عینی کردن عبارتند از:

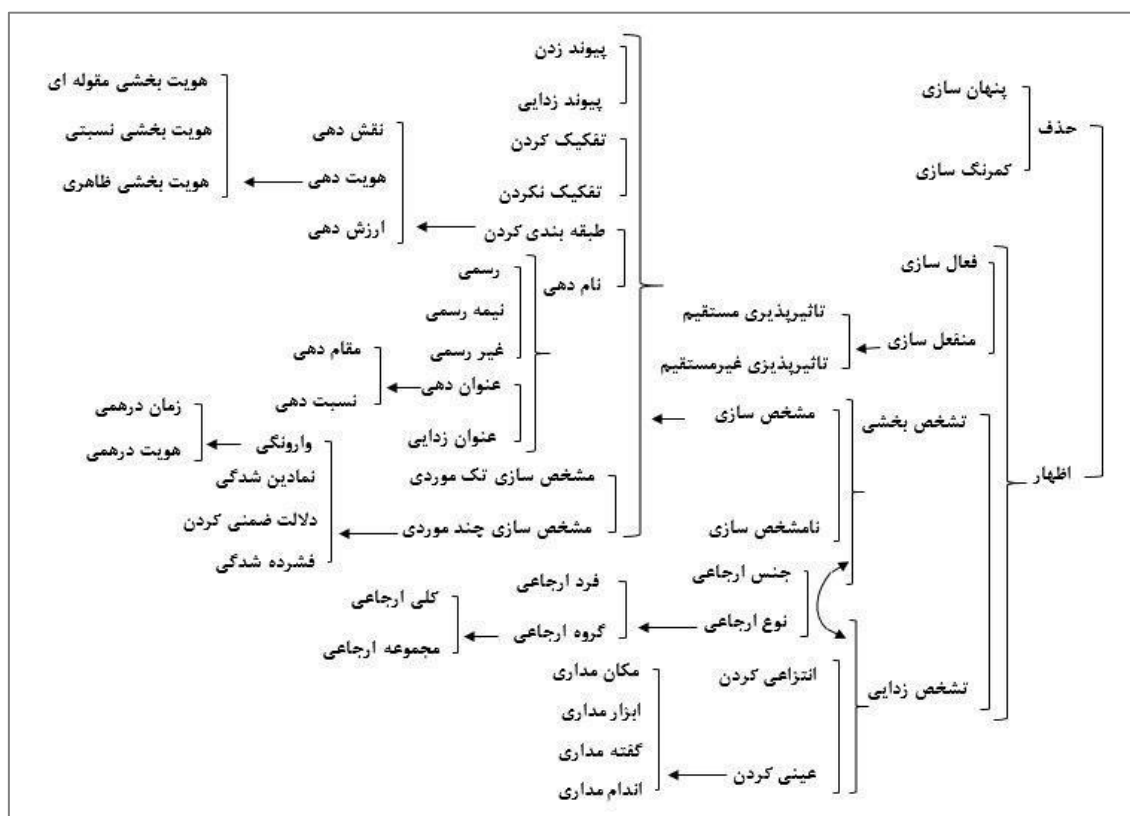
الف) مکان‌مداری: در مکان‌مداری (همان: ۴۶) کنشگر
 به وسیله مکانی بازنمایی می‌شود که در بافتی مشخص، با آن
 بسیار عجین شده است. در مثال (۸) عربستان با مؤلفه
 مکان‌مداری بازنمایی شده است.

1. Functionalization
2. appraisalment
3. Identification
4. Classification
5. Relational identification
6. Physical identification
7. Single determination
8. Overdetermination
9. Inversion
10. Symbolization
11. Connotation
12. Distillation
13. Abstraction
14. Objectivation

15. Instrumentalization
16. Utterance autonomization
17. Somatization
18. Type allocation
19. Individualization
20. Assimilation
21. Collectivization

بازنمایی با استفاده از مؤلفه مجموعه ارجاعی.
 (۱۲) خطونشان یمنی‌ها برای عربستان (همشهری)
 (۱۳) اقدام تروریستی ... که موجب کشته و زخمی شدن ده‌ها نفر شد (همشهری)
 به منظور سهولت تجسم مؤلفه‌های انگاره کنشگران اجتماعی ون لیوون (۲۰۰۸)، نمودار (۱) مشتمل بر تمام مؤلفه‌های گفتمان مدار جامعه‌شناختی - معنایی ارائه می‌گردد.

تشکیل شده است. اگر گروه‌های کنشگران با اعداد و ارقام نشان داده شوند، مجموعه ارجاعی به کار رفته است و در غیراین صورت، اگر کنشگران به صورت کلی بازنمایی شوند، از مؤلفه جمع‌نمایی استفاده شده است. از نظر ون لیوون، مجموعه ارجاعی در تحلیل‌های انتقادی اهمیت زیادی دارد و برای تنظیم کردارها و ایجاد توافقات عمومی اغلب از آن استفاده می‌شود. یمنی‌ها در مثال (۱۲) نمونه‌ای از کاربرد مؤلفه جمع‌نمایی است و ده‌هائفر در مثال (۱۳) نمونه‌ای از

نمودار ۱. مؤلفه‌های گفتمان مدار جامعه‌شناختی - معنایی (اقتباس از یارمحمدی، ۱۳۸۳)

پاراگراف هر خبر که ارتباط بیشتری با عنوان خبر داشته، انتخاب شده است. در برخی موارد که بیش از یک جمله در ارتباط با عنوان در متن خبر وجود داشت، همه جمله‌های مرتبط انتخاب شدند. عناوین و جملات انتخاب شده با استفاده از مدل بازنمایی کنشگران ون لیوون (۲۰۰۸) که در بخش انگاره کنشگران اجتماعی توضیح داده شد، مورد بررسی قرار گرفت. شایان ذکر است که دلیل انتخاب روزنامه فارسی زبان همشهری و اردوزبان جنگ این بوده که اولاً هر دو روزنامه نسبتاً مستقل بوده و وابستگی حزبی یا جناحی ندارند و در بین روزنامه‌های موجود، مواضع ملی را بیشتر

روش‌شناسی

داده‌های این پژوهش شامل ۸۸ خبر از روزنامه ایرانی همشهری و ۸۸ خبر از روزنامه پاکستانی جنگ است. تمامی خبرها به صورت آنلاین و از سایت اصلی روزنامه همشهری^۱ و روزنامه جنگ^۲ جمع‌آوری شده‌اند. خبرها با جستجوی کلیدواژه‌های بحران یمن، جنگ یمن، جنگ عربستان، یمن و عربستان یافت شده‌اند. در تجزیه و تحلیل اخبار، فقط عناوین خبرها و مهم‌ترین جمله از مهم‌ترین

1. www.hamshahrionline.ir
 2. https://jang.com.pk

منعکس می‌کنند. ثانیاً نسخه الکترونیکی آنها در دسترس بود. خبرهای روزنامه پاکستانی توسط فردی که مسلط به زبان اردو است و تحصیلات دانشگاهی (کارشناسی ارشد) در رشته زبان و ادبیات اردو دارد، ترجمه شده است. لازم به ذکر است که تجزیه و تحلیل اخبار روزنامه پاکستانی، پس از انجام ترجمه انجام شده است.

بحران یمن از منظر روزنامه‌های همشهری و جنگ

در این بخش بحران یمن ابتدا از منظر روزنامه همشهری و سپس از منظر روزنامه جنگ مورد بررسی قرار می‌گیرد. پس از آن، رویکرد دو روزنامه با یکدیگر مقایسه می‌شود.

نتایج حاصل از بررسی مؤلفه‌های گفتمان مدار کنشگران اجتماعی ون لیوون (۲۰۰۸) در اخبار انتخابی از روزنامه همشهری حاکی از کاربرد محدودتر مؤلفه حذف در مقایسه با مؤلفه اظهار است. این به آن معناست که کنشگران به صورت برجسته نشان داده شده‌اند. در روزنامه همشهری مؤلفه حذف در رابطه با عربستان و یمن (مردم یمن) تقریباً به یک اندازه به کار رفته است. در خبرهایی از این روزنامه که عربستان به عنوان کنشگر فعال حذف شده، تأکید بر کشته‌ها و زخمی‌های یمنی بوده است؛ زیرا یمن به عنوان کنشگر منفعل در همان خبرها با استفاده از مؤلفه مجموعه ارجاعی نظیر «صدها نفر کشته و زخمی، هزاران نفر کشته، ۸۰۰۰ نفر کشته» بازنمایی شده است. در خبرهایی که یمن به عنوان کنشگر فعال حذف شده، گرچه تأکید روی کشته‌های عربستانی به عنوان کنشگر منفعل بوده، اما این کنشگر منفعل معمولاً یک عربستانی با سمت و مقام بالا بوده است، مانند «معاون بازرسی کل ارتش عربستان در یمن کشته شد».

همان‌طور که در جدول (۱) مشاهده می‌شود، در روزنامه ایرانی از مؤلفه فعال‌سازی بیشتر برای بازنمایی عربستان استفاده شده (مثال ۱۴ و ۱۵)، در حالی که از مؤلفه منفعل‌سازی بیشتر برای بازنمایی یمن (مردم یمن) بهره گرفته شده است (مثال ۱۶ و ۱۷)، زیرا همشهری می‌خواهد عربستان به صورت فعال مسئول حمله و جنگ بازنمایی شود و در عین حال یمن به صورت منفعل بازنمایی شده تا مظلومیت آن برجسته شود.

۱۴ حملات عربستان در یمن جنایت جنگی است. (همشهری)

۱۵ حمله هوایی عربستان به یمن ۹۱ کشته و ۷۱۱ زخمی برجای گذاشت. (همشهری)

۱۶/۱۰۷ کشته در حمله سعودی‌ها به یمن (همشهری)
۱۷ روزانه شش کودک یمنی قربانی جنگ می‌شوند. (همشهری)

بیشترین میزان استفاده از مؤلفه‌های ابزارمداری، اندام‌مداری و مکان‌مداری در همشهری در ارتباط با عربستان بوده است (به ترتیب مثال‌های ۱۸، ۱۹ و ۲۰)؛ به این علت که از ارزش و شأن عربستان کاسته شود.

۱۸ جنگنده‌های سعودی بار دیگر شهرهای یمن را بمباران کردند (همشهری)

۱۹ باتوجه به خالی بودن دست عربستان بعید به نظر می‌رسد این جنگ به زودی متوقف شود (همشهری)

۲۰ تجاوزات وحشیانه عربستان (همشهری)

در این روزنامه بسامد مؤلفه مجموعه ارجاعی در ارتباط با یمن، نسبت به عربستان، بسیار بیشتر است (مثال‌های ۲۱ و ۲۲). علت آن، نشان دادن کثرت کشته‌ها و زخمی‌های یمن بوده و از این نظر پیداست که تعداد کشته‌ها و زخمی‌های یمن برای روزنامه ایرانی حائز اهمیت است. در این روزنامه، یمنی‌ها بیشتر از عربستانی‌ها با مؤلفه جمع‌نمایی بازنمایی شده‌اند (مثال‌های ۲۳ و ۲۴) تا اتحاد و یکپارچگی مردم باز نمود یابد. روزنامه همشهری دفعات بیشتری از مؤلفه پیوندزدن استفاده کرده است، آن هم برای نشان دادن اتحاد بین مردم یمن و دولت یمن (دولت مورد حمایت انقلابیون و شیعیان) (مثال‌های ۲۵ و ۲۶). گفتمانی است بیشترین میزان پیوندزدن بین «ارتش یمن» و «کمیته‌های مردمی یمن» دیده می‌شود.

۲۱ هر هفته هزار کودک یمنی جان می‌دهند. (همشهری)
۲۲ دوازده هزار کشته، نتیجه حمله سعودی‌ها به یمن. (همشهری)

۲۳ تظاهرات گسترده یمنی‌ها در دومین سالگرد آغاز تجاوز عربستان (همشهری)

۲۴ سرانجام مقام‌های ریاض مجبور به تسلیم‌شدن در مقابل یمنی‌ها شدند. (همشهری)

۲۵ تجدید پیمان قبایل مختلف یمنی با انصارالله در مبارزه با عربستان سعودی (همشهری)

۲۶ ارتش و کمیته‌های مردمی یمن توانستند مقر شرکت نفتی آرامکو عربستان را مورد هدف قرار دهند. (همشهری)

روزنامه همشهری از راهبرد گواه‌نمایی یا به تعبیر ون لیوون (۲۰۰۸) مؤلفه گفته‌مداری، به منظور اعتباربخشیدن به

(۲۸) به گزارش ایرنا، به نقل از خبرگزاری رسمی یمن (سبأ)، حملات هوایی عربستان به بازار شلوغ شهر مستبنا نقض قوانین جنگی به حساب می‌آید. (همشهری)

(۲۹) عضویت قاتل یمنی‌ها در شورای حقوق بشر سازمان ملل غمبار است. (همشهری)

(۳۰) برگزاری نخستین دادگاه جنایت سعودی‌ها در یمن (همشهری)

(۳۱) درگیری بی‌سابقه میان مقاومت یمن و نیروهای متجاوز در مرز با عربستان (همشهری)

(۳۲) شرف غالب لقمان که از هواداران جنبش شیعی انصارالله (حوثی‌ها) است، اعلام کرد. (همشهری)

خبرهایش بسیار بهره برده است (مثال‌های ۲۷ و ۲۸). در روزنامه همشهری بیشترین بسامد مؤلفه ارزش‌دهی منفی در رابطه با عربستان (مثال‌های ۲۹ و ۳۰) و بیشترین بسامد مؤلفه ارزش‌دهی مثبت در رابطه با یمن به‌عنوان یک کل (مثال ۳۱) و سپس حوثی‌ها (مثال ۳۲) است. بنابراین می‌توان گفت که همشهری به‌عنوان یک رسانه ایرانی موضعی همسو با رویکرد دولت ایران نسبت به عربستان و نسبت به یمن و انقلابیون حوثی مذهب دارد.

(۲۷) به گزارش ایسنا، به نقل از شبکه خبری المیادین، وزارت دفاع یمن اعلام کرد که در جریان حمله نیروهای متجاوز، دست کم ۲۰ تن از سربازهای سعودی کشته شدند. (همشهری)

جدول ۱. بسامد وقوع مؤلفه‌های گفتمان مدار جامعه‌شناختی - معنایی در رابطه با هر کنشگر در روزنامه همشهری

لقاعده	نیروهای امنیتی یمن	ارتش یمن و کمیته‌های مردمی یمن	نیروهای مردمی یمن	آمریکا	ائتلاف عربی	حوثی‌ها	یمن (به‌عنوان یک کل)	عربستان	
-	۴	۸	۴	۱۶	۱۷	۱۸	۳۳	۶۳	فعال‌سازی
۲	-	-	-	-	۲	۳	۶۰	۳۷	تأثیرپذیری مستقیم
-	-	-	-	۳	۱	-	۱۵	۶	تأثیرپذیری غیرمستقیم
-	-	-	۱	-	-	۵	۱۳	۱	ارزش‌دهی مثبت
۱	-	-	-	۵	۱۱	-	-	۹۵	ارزش‌دهی منفی
۱	-	-	۱	۴	-	۴	۷	۱۴	نقش‌دهی
-	-	-	-	۶	-	-	۲۶	۴۷	مکان‌مداری
-	-	-	-	۱	۲	-	۳	۱۱	ابزارمداری
-	-	-	-	-	-	-	۱	۳	اندام‌مداری
-	-	-	-	۱	-	-	۱۳	۸	جمع‌نمایی
-	-	-	-	-	-	-	۳۹	۶	مجموعه‌ارجاعی
-	-	-	-	-	-	-	۱	-	جنس‌ارجاعی

(۳۵) بوده است. یعنی در خبرهایی که عربستان به‌عنوان کنشگر فعال عامل کشتار و جنگ بوده، حذف شده است. درحالی‌که تنها در دو مورد حوثی‌ها به‌عنوان کنشگر فعال حذف شده‌اند (مثال ۳۶) که علت آن، تأکید روی کشته‌ها و زخمی‌های عربستان است.

(۳۳) کشته‌شدن ده هزار شهروند در طی جنگ دوساله (جنگ) (۳۴) کشته‌شدن ۷۳ نظامی در درگیری‌های شهر تعز در جنوب یمن (جنگ)

نتایج حاصل از بررسی مؤلفه‌های گفتمان مدار کنشگران اجتماعی ون لیوون (۲۰۰۸) در اخبار انتخابی از روزنامه جنگ نیز حاکی از کاربرد محدودتر مؤلفه حذف در مقایسه با مؤلفه اظهار است. این به آن معناست که کنشگران به‌صورت برجسته نشان داده شده‌اند. در روزنامه جنگ بیشترین میزان بهره‌گیری از مؤلفه حذف در ارتباط با عربستانی‌ها (مثال‌های ۳۳ و ۳۴) و بعد از آن در ارتباط با دولت یمن (دولت منصوب عربستان) (مثال

منصور هادی و دولت منصوب یمن] و شورشیان حوثی جنگ شدیدی در جریان است ... (جنگ)
 (۴۵) حمله ناموفق شورشیان یمنی در عبور از مرزهای عربستان سعودی (جنگ)
 (۴۶) با حمله هواپیمای بدون سرنشین به شهر شبوا چهار نظامی القاعده به هلاکت رسیدند. (جنگ)
 (۴۷) بعضی حمله‌های ارتش ائتلاف عربستان سعودی در یمن می‌تواند جرائم خلاف انسانیت باشد. (جنگ)
 (۴۸) سیستم دفاع موشکی عربستان سعودی، موشک اسکاد شلیک شده از یمن را منهدم کرده است. (جنگ)

در روزنامه پاکستانی مؤلفه مجموعه‌ارجاعی برای هر سه کنشگر عربستان، یمن و القاعده تقریباً به یک‌اندازه به کار رفته (به ترتیب، مثال‌های ۴۹، ۵۰ و ۵۱) که برای بازنمایی تعداد کشته‌ها و زخمی‌های مربوطه بوده است. این امر می‌تواند حاکی از خنثی‌تر بودن موضع پاکستان نسبت به جنگ یمن، در مقایسه با ایران، باشد. در روزنامه جنگ بیشترین بسامد مؤلفه مکان‌مداری در رابطه با عربستان (مثال ۵۲) و بیشترین بسامد مؤلفه ابزارمداری در رابطه با آمریکا (مثال ۵۳) و سپس عربستان (مثال ۵۴) است. استفاده از مؤلفه ابزارمداری برای بازنمایی عنصری مرتبط با کنشگر به جای خود کنشگر است، که موجب می‌شود از برجستگی کنشگر کاسته شده و به حاشیه رود. همچنین، مؤلفه ابزارمداری از کنشگر سلب مسئولیت می‌کند. در نتیجه، روزنامه پاکستانی در حمایت از عربستان و آمریکا، آنها را بدین طریق بازنمایی می‌کند.

(۴۹) کشته شدن یک سرباز سعودی در انفجار تله بزرگ انفجاری در مرز یمن (جنگ)
 (۵۰) کشته شدن سیزده نظامی نیروهای حامی هادی در حمله گروه حوثی (جنگ)
 (۵۱) کشته شدن چهار نظامی القاعده در حمله هواپیمای بدون سرنشین (جنگ)
 (۵۲) کشته شدن ۹ تن در عملیات هوایی عربستان در یمن (جنگ)
 (۵۳) کشته شدن ۴ شبه‌نظامی القاعده در حمله هواپیماهای بدون سرنشین آمریکایی در یمن (جنگ)
 (۵۴) کشته شدن ۲۶ تن در حمله هواپیماهای ائتلاف سعودی به یک ایستگاه پلیس در یمن (جنگ)

(۳۵) کشته شدن ۲۱ تن در درگیری پیش از آتش‌بس (جنگ)
 (۳۶) یک شهر مرزی عربستان بمباران شد که در نتیجه آن ۴ نفر کشته و ۳ نفر دیگر زخمی شدند. (جنگ)
 همان‌طور که در جدول (۲) مشاهده می‌شود، در روزنامه جنگ، حوثی‌ها بیشتر با استفاده از مؤلفه فعال‌سازی، در مقایسه با منفعل‌سازی، بازنمایی شده‌اند تا حملات آنها برجسته‌تر نشان داده شود (مثال‌های ۳۷ و ۳۸). آمریکا و ائتلاف عربی نیز در اکثر خبرها به صورت فعال بازنمایی شده‌اند. بازنمایی ائتلاف عربی به صورت فعال در رابطه با حمله به یمن بوده، در حالی که بازنمایی آمریکا با استفاده از مؤلفه فعال‌سازی در ارتباط با حمله به القاعده بوده است (به ترتیب، مثال‌های ۳۹ و ۴۰). القاعده بیشتر با مؤلفه منفعل‌سازی بازنمایی شده است (مثال ۴۱)، که آن هم مربوط به خبرهایی است که نیروهای القاعده توسط آمریکایی‌ها کشته شده‌اند.

(۳۷) کشته شدن ۱۳ نظامی نیروهای حامی هادی در حمله گروه حوثی (جنگ)
 (۳۸) کشته شدن ۲ تن از افسران کشتی سعودی در حمله شورشیان حوثی (جنگ)
 (۳۹) عملیات هوایی ائتلاف سعودی علیه شورشیان حوثی (جنگ)
 (۴۰) کشته شدن ۱۳ نظامی القاعده در حمله هواپیماهای بدون سرنشین آمریکایی (جنگ)
 (۴۱) کشته شدن ۱۳ نظامی القاعده در طی درگیری‌ها (جنگ)
 روزنامه جنگ از مؤلفه ارزش‌دهی مثبت برای بازنمایی عربستان و ائتلاف عربی و دولت یمن (دولت منصوب عربستان) استفاده کرده است (به ترتیب، مثال‌های ۴۲، ۴۳ و ۴۴). در این روزنامه بیشترین بهره‌گیری از مؤلفه ارزش‌دهی منفی در رابطه با حوثی‌ها (مثال ۴۵) و بعد از آن القاعده (مثال ۴۶) بوده است. در چندین خبر هم عربستان و یمن، به یک‌اندازه، با مؤلفه ارزش‌دهی منفی (مثال‌های ۴۷ و ۴۸) بازنمایی شده‌اند. این امر حاکی از مخالفت شدید روزنامه پاکستانی با حوثی‌ها و سپس القاعده و نیز بی‌تفاوتی نشان دادن خود نسبت به عربستان و یمن است. همچنین اینکه روزنامه جنگ، ایران را حامی حوثی‌ها می‌داند.
 (۴۲) ۶ کشته در بمباران ارتش اتحاد سعودی (جنگ)
 (۴۳) نیروهای ارتش متحلمان تحت رهبری عربستان سعودی (جنگ)
 (۴۴) مناطقی که بین نیروهای مقاومت مردمی [حامیان

جدول ۲. بسامد مؤلفه‌های گفتمان مدار جامعه‌شناختی - معنایی در رابطه با هر کنشگر در روزنامه جنگ

عربستان	یمن (به عنوان یک کل)	حوثی‌ها	ائتلاف عربی	آمریکا	نیروهای منصور هادی	نیروهای عبدالله صالح	ارتش (حکومت یمن)	القاعده
۴۸	۳۱	۲۸	۱۵	۱۶	۲	۲	۱۴	۲
۳۱	۲۴	۷	۱	-	۱	-	۱	۲۱
۸	۴	۱	-	-	-	-	-	-
۷	-	-	۱۰	-	-	-	۲	-
۷	۷	۳۴	-	۳	-	۱	۱	۹
۹	-	-	-	۲	۲	-	۱	۳
۲	-	-	-	-	-	-	-	-
۲۹	۱۷	-	-	-	-	-	-	-
۵	-	-	-	۱۰	-	-	-	-
۱۹	۱۸	۱	-	۱	۱	-	۲	۱۸

عربستان و در روزنامه جنگ مؤلفه فعال‌سازی نسبت به عربستان بیشترین میزان استفاده از مؤلفه نقش‌دهی در ارتباط با کنشگر بوده نه روی هویتش. روزنامه همشهری به هیچ‌وجه از مؤلفه مقام‌دهی استفاده نکرده، در حالی که روزنامه جنگ دو بار، آن هم برای بازنمایی عربستان، از مؤلفه مقام‌دهی استفاده کرده است. این امر نشان می‌دهد که روزنامه پاکستانی برای عربستان ارزش و احترام قائل است. در اخبار روزنامه ایرانی، عربستان با صفاتی مانند «متجاوز»، «جنایتکار» و «قاتل»، اما در خبرهای روزنامه پاکستانی، تحت عنوان «نیروهای ارتش متحدان» بازنمایی شده است. این امر مخالفت روزنامه ایرانی و موافقت روزنامه پاکستانی را با مواضع سیاسی عربستان آشکار می‌سازد. در اخبار روزنامه فارسی‌زبان، حرکت سیاسی حوثی‌ها با ارزش‌دهی مثبت و با واژه «جنبش» بازنمایی شده است، اما در روزنامه اردوزبان حوثی‌ها تحت عنوان «شورشیان» خوانده شده و به این طریق به آنها ارزش منفی داده شده است. روزنامه همشهری از عبارت «نیروهای مقاومت» برای ارجاع به حوثی‌ها استفاده کرده است، و روزنامه جنگ نیروهای منصور هادی را ارتش یمن و عربستان و ائتلاف عربی را متحدان ارتش یمن نامیده است.

بحث و نتیجه‌گیری

مقاله حاضر با هدف بازنمایی تعامل زبان از یک سو، و اندیشه، جهان‌بینی و ایدئولوژی اهل زبان در ساحت تولید خبر از سویی دیگر، به بررسی موضوع بحران یمن از منظر دو رسانه از کشورهای ایران و پاکستان با بهره‌گیری از مدل کنشگران اجتماعی ون لیوون (۲۰۰۸) پرداخته است. با واکاوی و مقایسه روزنامه همشهری و روزنامه جنگ دریافتیم که در بیشتر خبرهای روزنامه ایرانی، یک طرف جنگ عربستان است و طرف دیگر کشور یمن به عنوان یک کل؛ اما در روزنامه پاکستانی یک طرف جنگ حوثی‌ها و طرف دیگر معمولاً عربستان و دولت یمن (منصور هادی) هستند.

با مقایسه جدول‌های (۱) و (۲) درمی‌یابیم که در هر دو روزنامه بیشترین میزان استفاده از مؤلفه نقش‌دهی در ارتباط با عربستان است؛ بدین دلیل که تأکید بیشتر روی نقش آن کنشگر بوده نه روی هویتش. روزنامه همشهری به هیچ‌وجه از مؤلفه مقام‌دهی استفاده نکرده، در حالی که روزنامه جنگ دو بار، آن هم برای بازنمایی عربستان، از مؤلفه مقام‌دهی استفاده کرده است. این امر نشان می‌دهد که روزنامه پاکستانی برای عربستان ارزش و احترام قائل است. در اخبار روزنامه ایرانی، عربستان با صفاتی مانند «متجاوز»، «جنایتکار» و «قاتل»، اما در خبرهای روزنامه پاکستانی، تحت عنوان «نیروهای ارتش متحدان» بازنمایی شده است. این امر مخالفت روزنامه ایرانی و موافقت روزنامه پاکستانی را با مواضع سیاسی عربستان آشکار می‌سازد. در اخبار روزنامه فارسی‌زبان، حرکت سیاسی حوثی‌ها با ارزش‌دهی مثبت و با واژه «جنبش» بازنمایی شده است، اما در روزنامه اردوزبان حوثی‌ها تحت عنوان «شورشیان» خوانده شده و به این طریق به آنها ارزش منفی داده شده است. روزنامه همشهری از عبارت «نیروهای مقاومت» برای ارجاع به حوثی‌ها استفاده کرده است، و روزنامه جنگ نیروهای منصور هادی را ارتش یمن و عربستان و ائتلاف عربی را متحدان ارتش یمن نامیده است.

در نتیجه، بر اساس تحلیل‌های صورت‌گرفته می‌توان به پرسش‌های پژوهش پاسخ داد. در پاسخ به پرسش اول این نتیجه حاصل شد که در روزنامه همشهری مؤلفه‌های فعال‌سازی نسبت به عربستان و ارزش‌دهی منفی نسبت به

روزنامه جنگ به کشته و زخمی شدن نیروهای هر دو کشور اشاره می‌کند. گرچه رفته‌رفته در این اخبار، گزارش از تلفات القاعده و طرفداران منصور هادی در هر دو روزنامه بیشتر می‌شود. به نظر می‌رسد تحت تأثیر سرمایه‌گذاری‌های فراوان عربستان در کشور پاکستان، روزنامه جنگ مدافع عربستان و ائتلاف عربی و مخالف شیعیان حوثی‌مذهب حزب انصارالله و انقلاب مردمی یمن است. روزنامه همشهری نیز مدافع کشور یمن و دولت منتخب و به‌ویژه حوثی‌ها، و مخالف عربستان و ائتلاف عربی و نیز آمریکا است. به‌طور کلی، هر دو روزنامه با استفاده از مؤلفه‌های گفتمان مدار، ایدئولوژی و تفکر خاص خود را به خوانندگان‌شان القا می‌کنند و این امر به‌گونه‌ای طبیعی و منطقی انجام می‌شود که مخاطب با مطالعه مداوم خبرها و پیگیری آنها ناخودآگاه همان موضع‌گیری رسانه را اتخاذ می‌کند.

به‌بیان‌دیگر، روزنامه همشهری حوثی‌ها و دولت یمن و ارتش یمن و مردم یمن را با هم متحد جلوه می‌دهد، اما روزنامه جنگ نبرد بین حوثی‌ها با عربستان و دولت منصوب یمن را برجسته‌تر نشان می‌دهد. به‌رغم موضع‌گیری آشکار روزنامه جنگ در حمایت از مداخله آشکار عربستان در بحران یمن، از محتوای خبرهای این روزنامه می‌توان به وجود جنگ داخلی و مداخله‌های نظامی دیگر کشورها پی برد. نکته قابل توجه درباره روزنامه ایرانی آن است که روزنامه همشهری به جنگ با القاعده اشاره‌ای نمی‌کند، اما روزنامه جنگ بارها به کشته شدن نیروهای القاعده توسط هواپیماهای آمریکایی اشاره می‌کند. علت این امر می‌تواند توجیه حضور آمریکا و حملات آن در یمن باشد. روزنامه همشهری به‌هیچ‌وجه به کشته یا زخمی شدن شهروندان عربستانی اشاره‌ای نکرده و فقط به کشته و زخمی شدن شهروندان یمنی تأکید می‌کند، درحالی‌که

منابع

زبان‌شناسی. د. ۹، ش ۱۸، صص ۳۹-۶۴.
پهلوان‌نژاد، محمدرضا؛ صحراگرد، رحمان؛ فلاحی، محمدهادی (۱۳۸۸) شیوه‌های بازنمایی کارگزاران اجتماعی در نشریات دوره مشروطه از منظر گفتمان‌شناسی انتقادی با عنایت به مؤلفه‌ها گفتمان‌مدار جامعه‌شناختی معنایی، *زبان‌شناسی و گویش‌های خراسان*. ش ۱، صص ۵۱-۷۳.
مرکز بین‌المللی مطالعات صلح - IPSC. صفحه اصلی. سیر تحولات یمن از آغاز اعتراضات تا انتخابات اخیر ریاست‌جمهوری. ۱۳ اسفند ۱۳۹۰، ۸:۲۷. بدازظهر.
یارمحمدی، لطف‌الله. (۱۳۸۳). *گفتمان‌شناسی رایج و انتقادی*. تهران: انتشارات هرمس.
یارمحمدی، لطف‌الله. (۱۳۸۵). *ارتباطات از منظر گفتمان‌شناسی انتقادی*. تهران: انتشارات هرمس.

آقاگل‌زاده، فردوس. (۱۳۸۵). *تحلیل گفتمان انتقادی: تکوین تحلیل گفتمان در زبان‌شناسی*. تهران: انتشارات علمی و فرهنگی.
آقاگل‌زاده، فردوس. (۱۳۹۳). *تحلیل گفتمان و کاربردشناسی: مجموعه مقالات لاتنومین هم‌اندیشی*. تهران: نشر نویسه پارس. صص ۲۱۰-۱۷۵.
آقاگل‌زاده، فردوس؛ خیرآبادی، رضا؛ گلفام، ارسلان (۱۳۹۲) مطالعه تطبیقی شیوه بازنمایی کنشگران ایرانی و غربی در پرونده هسته‌ای ایران در رسانه‌های بین‌المللی. *جستارهای زبانی*، دوره ۴، شماره ۱ (پیاپی ۱۳)، صص ۱-۱۹.
اسدی، هما؛ ساسانی، فرهاد (۱۳۹۲) بازنمایی کنشگران اجتماعی در گفتمان سیاست خارجی محمدرضا پهلوی براساس مدل اجتماعی- معنایی فان لیوون، *زبان و*

Abdi, R., Basarati, A. (2016). A critical analysis of the representation of Yemen crisis in ideologically-loaded newspaper headlines, *Journal of language studies*, 16 (3), 37-52.
Kabgani, S. (2012). The representation of muslim women in non-Islamic media: A critical discourse analysis study on Guardian, *International Journal of Women's Research*, 2(1), 57 – 78.
Van Leeuwen, T. (2008). *Discourse and*

practice: New tools for critical discourse analysis. Oxford: Oxford University Press.
Van Leeuwen, T.(1996). The representation of social actors. In C.R. Caldas-Coulthard & M. Coulthard (Eds.). *Texts and practices: Readings in critical discourse analysis* (pp. 32-70) London: Routledge.
<http://www.hamshahrionline.ir>
<http://www.jang.com.pk>.